

2. KAPİTALİST KÜRESELLEŞME VE ÖZELLEŞTİRMELER

I. Dünya Savaşı sonrasında genel eğilimi olarak saptanabilecek devletçi yaklaşımlar, piyasa ekonomisinin büyük kriz yaşadığı 1970'lerde tartışılmaya başlanmıştır. Yaşanan bunalımın, büyüme hızlarının düşmesi ve stagflasyon olgusunun temelinde devletçi müdahaleyi ve devletin ekonomik yaşam içindeki konumunu gören yaklaşımlar, çözümü kamunun ekonomik etkinliğini küçültmekte görmüşler ve klasik iktisadın devlete yüklediği görevlerin, günümüz koşullarıyla yeniden tanımlanmasıyla ulaşılan hacim dışındaki faaliyetlerin tümünün özelleştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Yani kapitalizm, I. Dünya Savaşı'ndan sonra krizi aşmayı nasıl KİT'leşmede gördüyse, 1970'lerle ortaya çıkan krizini aşmayı da KİT'lerden kurtulmakta görmüştür.

Kapitalizm; ilk ortaya çıkışından ve özellikle 1800'lü yılların ilk yarısından itibaren küresel düzeyde örgütlenmeyi ve kuralsız vahşi kapitalizmi savuna gelmiş ve bunu uygulamak istemiştir. Bu açıdan küreselleşme kavramı yeni bir kavram değildir.

Küreselleşmenin, biri siyasal, biri ekonomik ve biri de kültürel olarak üç boyutu vardır: Küreselleşmenin siyasal ayağı, ABD'nin siyasal egemenliği ya da dünya üzerindeki jandarmalığı anlamına gelmektedir. Bu durum bir anlamda Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, dünyanın ABD askeri gücüyle tek kutuplu hale getirilmeye çalışılma çabasıdır.

Küreselleşmenin ekonomik ayağı, uluslararası sermayenin egemenliğine işaret etmektedir ve iki temel öğretiyi içerir: Bunlardan birisi özelleştirme, diğeri ise yerelleştirme. Yerelleştirme ise demokratiklik, yerel inisiyatif adı altında ulusal hükümetlerle girilen parasal bağımlılık ilişkilerinin yerel düzeyde de yapılması, yani yerel yönetimlerin de uluslararası para/finans çevreleriyle doğrudan ilişkiye girmelerini tanımlar.

Küreselleşmenin kültürel ayağı ise ideolojik hegemonya sayesinde kapitalist yaşam biçiminin tek model olarak kabul ettirilmesini amaçlamaktadır.

Neo-liberalizm, hem küresel sermayenin çıkarlarını evrensel çıkarlar gibi gösteren bir ideoloji, hem de bu çıkarları uzun dönem korumayı hedefleyen bütünlüklü küresel bir stratejidir. Bu stratejinin adı kapitalist küreselleşmedir.

Küreselleşme kavramı, kapitalist/emperyalist sistemin yeni bir düşü değildir. Ancak, gerek teknolojik gelişmeler gerekse dünyada yaşananlar, küreselleşme düşü kuranların işini kolaylaştırmıştır.

Dünyada 1970'lerden sonra ciddi anlamda bir teknolojik gelişme yaşanmış; özellikle mikro elektronikteki gelişmelere paralel olarak haberleşmeyle TV ve radyo yayıncılığının bir evliliği söz konusu olmuş ve bu süreç dünyada "bilgi çağı" ya da "bilgi devrimi" vesaire şeklinde tanımlanmıştır. İlk defa 1977 yılında OECD bünyesinde toplanan Enformasyon, Bilgisayar ve Haberleşme Politikaları Komisyonu'nda bir enformasyon altyapısı fikri ortaya atıldığında, bu haberleşmenin, bilgiyi taşıyan altyapının önemini keşfeden ve bu önemden kaynaklı olarak da bu altyapıya sahip olma fikrinin ortaya atıldığı bir süreçti.

Özelleştirme fikri, 1970'lerdeki teknolojik gelişmelerden çok daha önce, aslında 1929 dünya ekonomik bunalımının hemen ardından ekonomistler tarafından akademik düzeyde tartışılan bir

konudur. Özelleştirme fikrini ilk ortaya atan İngiliz İktisatçı Peter F. Drucker'dir. Aslında liberallerin gönlünde 1800'lü yıllara öykünme, özelleştirme fikri hep vardır. 1929'da her ne kadar devletçi anlayışlar benimsenmişse de liberal düşünceyi savunan iktisatçılar, akademisyenler, KİT'lerin satılması üzerine birtakım düşüncelerini o zaman da dile getirdiler; ama süreç içerisinde gerek II. Paylaşım Savaşı, gerekse onu takip eden dönem içerisinde özelleştirme kavramı akademik tartışmaların dışına taşamamıştır.

1980'lere kadar ülkemizde de benzeri bir süreç izlendi. 1950'lerden itibaren sağ partilerin programlarında hep özelleştirmeler oldu; ama iktidarlar dünya genelinde de hâkim olan devletçi politikaları uyguladılar.

1980'lerde ise tablo değişti; 1980'lere gelindiğinde, dünya genelinde bir kriz ve sistemin genel anlamda bir tıkanmışlığı söz konusuydu. O güne kadar akademik düzeyde tartışılan ve 70'lerde Chicago Ekolü'nce şekillendirilen özelleştirme kavramı, pratik bir süreç olarak 1980'lerde Reagan-Thatcher ikilisinin uygulamalarıyla pratik bir süreç olarak karşımıza çıktı.

Aslında bu, tamamen kapitalist sisteme nefes aldirmayı hedefleyen ve temelde de kamunun elinde olan ve kamu hizmeti çerçevesinde sürdürülen eğitim, sağlık, enerji, haberleşme, sosyal güvenlik gibi temel mal ve hizmet alanlarının kamu hizmeti anlayışı dışında ticari alanlar olarak yeniden örgütlenmesi fikridir.

15 Ağustos 1971'de ABD, altın borsasında tek geçerli değişim biriminin ABD doları olduğunu belirten Bretton Woods Antlaşması'ndan çekildiğini açıkladı. Değeri 1944 yılındaki antlaşmayla sabitlenmiş olan dolar dalgalı kura geçti ve ABD dolarının ve diğer para birimlerinin değeri düştü. Petrol fiyatları dolar üzerinden olduğu için petrol üreten ülkeler aynı fiyata daha az net gelir elde eder hale geldi. Bu duruma karşı OPEC yaptığı açıklamayla petrolün fiyatının dolara değil altın değerine göre hesaplanacağını belirtince 1970'lerdeki petrol şoku başlamış oldu. "Kapitalizmin Altın Çağı", 1970'lerin başlarında yaşanan petrol kriziyle birlikte "Sosyal Devlet" anlayışının terk edilmesi ile son bulmuştur. Özelleştirme ve devletin küçültülmesi vb. politikalar ile belirginleşen neo-liberal politikalar ve küreselleşme yeni dönemin/günümüzün ekonomik anlayışı olmuştur.

Yeni dönemin ekonomi anlayışı; Finans Kapitalin tüm dünyada serbest dolaşımı ve çok uluslu şirketlerin denetiminde ve tahakkümünde işleyen mal ve hizmet ticareti "rekabetçi fiyatlama ya da serbest pazar ekonomisi gibi fantezi unsurlara dayalı olarak değil, doğrudan doğruya çok uluslu şirketlerin politik gücüne dayalı idari kararlar sonucu sürdürmek" biçiminde hayata geçirilmiştir. (Prof. Dr. Erinç Yeldan, Önsöz, Yeni Emperyalizmin Ekonomisi, Yeni Hayat Kütüphanesi)

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)

1993 yılında Fas'ta 137 katılımcı ve 30 gözlemci ile yapılan toplantıda, gevşek bir yaptırım gücüne sahip bir anlaşma olan GATT yerine, yaptırım gücü çok daha yüksek bir örgüt olan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kuruldu. Böylece malların dolaşımı konusunda küresel bir birlik sağlandı. DTÖ, GATT gibi sadece ticari koşulları belirlememekte, aynı zamanda yaşamın bütününe yönelik yaptırımlar getirmektedir.

Daha sonra “Çok Taraflı Yatırım Antlaşması” (MAI), “Çok Taraflı Yatırım Antlaşmaları Garanti Ajansı” (MIGA), “Uluslararası Tahkim” ile “Genel Hizmet Ticareti Antlaşması” (GATS) devreye sokularak, kapitalizmin küresel düzeydeki ayakları güçlendirilmiştir.

Türkiye, emperyalizmin tüm dünyaya dayattığı bu değişim ve dönüşüm sürecine uygun bulunan hükümetlerce yönetildi. Özelleştirme uygulamaları ile ülkenin nerdeyse tüm değerlerini uluslararası sermayeye peşkeş çeken bu hükümetler, sosyal devlet anlayışının tüm getirilerini birer birer yok etti. Var olan sanayisini emperyalistlere peşkeş çeken, üretimden çok montaj sanayine ağırlık veren, üretime yatırım yapmayan ekonomi politikaları, imzalanan anlaşmalarla ülkemizi çok uluslu şirketlere pazar haline getirdi. Bu antlaşmalardan hayatımızı en çok etkileyenlerden ikisi **GÜMRÜK BİRLİĞİ** ve **GATS** anlaşmaları oldu. Gümrük Birliği ve GATS ile tüm sınırlar neredeyse koşulsuz, antlaşmayı imzalayan devletlere açıldı. Anlaşma gereği olarak işneden-ipliğe, eğitimden-sağlığa tüm hayatı etkileyen belirleyen yeni uygulamalar hayata geçirilmeye başlandı.

Gümrük Birliği Antlaşması

Gümrük Birliği, Avrupa Birliği ülkelerinin kendi aralarında gümrükleri kaldırdığı ortak dış gümrük tarifesi uyguladığı, ortak bir dış ticaret politikası oluşturdukları serbest ticaret alanıdır. Türkiye Avrupa Birliği'ne üye olmadan bu antlaşmayı imzalamış, 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren de uygulamaya başlamıştır. Türkiye AB'ye üye olmadığı için ekonomik kararlar sürecinde yer almazken AB tarafından alınan kararlara uymak zorunda kalmıştır. Dış ticaretin belirleyicisi AB olmuştur. Türkiye bu antlaşma ile “mevzuatını da AB'nin gümrük ve ticaret politikalarının yanı sıra rekabet ve fikri sınaî mülkiyet haklarına ilişkin politikalarının da dâhil olduğu kapsamlı bir alanda uyumlaştırma yükümlülüğünü üstlenmiştir.” İktisadi Kalkınma Vakfı internet sitesinden antlaşmanın getirdiği yükümlülükler ve gerçekleştirilen uygulamalara ilişkin yazı öğreticidir:

“Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği ilişkisi; gümrük vergilerinin, miktar kısıtlamalarının kaldırılmasını ve üçüncü ülkelere ilişkin gümrük tarifesinin uyumlaştırılmasını ifade eden geleneksel anlamdaki Gümrük Birliği ilişkisinden çok daha ileri geçen yükümlülükler içermiştir. Söz konusu yükümlülüklerin bir kısmının Gümrük Birliği'nin resmen tamamlandığı 1 Ocak 1996 tarihinde, bir kısmının ise belirlenen geçiş süresi içinde tamamlanması öngörülmüştür.

- *Malların serbest dolaşımı – gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarının kaldırılması ve AB Gümrük Kodu'na uyum;*
- *Ortak Ticaret Politikası – Ortak Gümrük Tarifesi'ne (OGT) uyum, tercihli ticaret anlaşmaları, otonom rejimler;*
- *Ticarette teknik engellerin kaldırılması – teknik mevzuat uyumu;*
- *Yasal düzenlemeler – fikri ve sınaî mülkiyet hakları, rekabet kuralları, kamu alımları;*
- *Kurumsal işbirliği – Gümrük Birliği Ortak Komitesi (GBOK), Gümrük İşbirliği Komitesi (GİK), teknik komiteler, danışma ve karar usulleri.*

Malların Serbest Dolaşımı

Türkiye, 1 Ocak 1996 tarihi itibariyle, AB'den ithal ettiği sanayi ürünlerine uyguladığı mevcut tüm gümrük vergileri ve eş etkili tedbirleri kaldırmış, üçüncü ülkelere yönelik miktar kısıtlaması uygulamasını AB ile uyumlu hale getirmiştir. Ayrıca, beş yıllık geçiş dönemi tanınan hassas ürünler haricinde üçüncü ülkelere karşı Birliğin OGT'sini uygulamaya başlamıştır. 1/95 sayılı

OKK'nin Ek I'inde yer alan işlenmiş tarım ürünlerinin de sanayi ve tarım payları hesaplanmış, bir kısmı için sanayi payı hemen sıfırlanmış, bir kısmının sanayi paylarının da aşamalı olarak sıfırlanması hükme bağlanmıştır.

Ortak Ticaret Politikası

Türkiye, AB'nin Ortak Ticaret Politikası'na uyum kapsamında, üçüncü ülkelerden sanayi ürünleri ithalatında AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi'ni (OGT) uygulamayı, ithalat üzerinden alınan diğer vergi ve fonları kaldırmayı, AB'nin tercihli ve otonom ticaret rejimlerini üstlenmeyi taahhüt etmiştir. Gümrük Birliği'nin tamamlandığı 1996 itibariyle Türkiye, hassas ürünler dışında ortalama %85 düzeyinde OGT uyumunu benimsemiş, 2001 yılı başından itibaren söz konusu ürünlere ilişkin indirimler de tamamlanmıştır.

Teknik Mevzuat

"Türkiye, malların serbest dolaşımının tam olarak sağlanabilmesi için teknik mevzuat olarak adlandırılan, ticarete konu olan ürünlere ilişkin ortak düzenleyici çerçeveyi de üstlenmeyi taahhüt etmiştir. Uyum sağlanması gereken AB teknik mevzuatı listesi ile uygulama koşul ve kuralları 2/97 sayılı OKK ile belirlenmiştir ve Türkiye'nin uyum çalışmalarını 2000 yılı sonunda tamamlaması öngörülmüştür. Ancak, 1999 yılında gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığının tanınmasını takiben uyum sağlanması gereken teknik mevzuat sayısı artmıştır. Haziran 2005 itibariyle, toplam sayısı 532 olan teknik mevzuatın, 273 tanesine uyum sağlanmıştır. AB'deki teknik mevzuatın gelişen dinamik yapısı göz önünde bulundurularak başlatılan 2/97 sayılı OKK'nın güncellenmesi çalışmaları ise son aşamaya gelmiştir.

Teknik mevzuat temel olarak klasik ve yeni yaklaşım direktiflerinden oluşmaktadır. 'Klasik Yaklaşım', piyasaya sürülecek ürünlere ilişkin çok ayrıntılı tanımlamaların yanı sıra tüm üye ülkelerin kabul etmesi gereken tip onayını içermektedir. Yeni yaklaşım ise, her bir ürüne ilişkin ayrıntılı kurallara uyum yerine benzer mallardan oluşan ürün gruplarına ilişkin temel gerekleri içermektedir. Temelde, kendi kendine belgelendirme ve uyumlaştırılmış standartlara uygunluk ilkesine dayanan yeni yaklaşım, uygunluk değerlendirmesi, akreditasyon, standardizasyon ve piyasa gözetimi kurumlarını kapsamaktadır. Dolayısıyla, bu yaklaşımın gerektirdiği yatay idari yapılar, önemli değişiklik gerektirmektedir. 25 adet Yeni Yaklaşım Direktifi'nden 21'i CE (Conformite Europeen) işareti gerektirmekte, kalan 4'ü ise gerektirmemektedir. CE bir standart değil, ürünün asgari güvenlik koşullarına sahip olduğunu gösteren ve bu nitelikteki ürünün AB'de serbestçe dolaşımını sağlayan bir işarettir. Türkiye, CE işareti gerektiren Direktiflerin ikisi dışında (İnsan Taşıma Üzere Tasarlanmış Teleferik Montajına İlişkin Direktif, Kişisel Koruyucu Donanım Hakkında Üye Devletlerin Yaklaşımına İlişkin Direktif) tamamına uyum sağlamıştır. CE işareti gerektirmeyen Yeni Yaklaşım Direktifleri'nden ise sadece, Ambalaj ve Ambalaj Atıkları ile İlgili Direktif Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Mevzuat uyum çalışmaları, DTM – Dış Ticarete Standardizasyon Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda belirlenen kamu kuruluşlarınca sürdürülmektedir. Bu bağlamda, ilgili kurumsal yapılanmada kaydedilen ilerleme şu şekilde özetlenebilir: Türk Standartları Enstitüsü (TSE), AB standartlarına, test – belgelendirme, metroloji ve kalibrasyon alanlarındaki uyum çalışmaları çerçevesinde yeniden yapılandırılmıştır; Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) kurularak test – belgelendirme ve onay çalışmalarını yürüten kuruluşları akredite etmeye başlamıştır. Ancak TÜRKAK, Avrupa Akreditasyon İşbirliği Programı'nın (EA) çok taraflı anlaşmasını halen imzalamadığı için uygunluk değerlendirmesi için halen AB'deki kurumlara başvurulmaktadır. TÜRKAK, bu doğrultuda, Avrupa Akreditasyon

İşbirliği Programı'nın (EA) çok taraflı anlaşmasını imzalamak üzere 29 Mart 2005 tarihinde resmi başvuruda bulunmuştur; AB mevzuatına uygunluk çalışmalarını yürütebilecek özel ve kamu akredite laboratuvarlar işlevselleştirilmiştir; uygunluk değerlendirmesi ve piyasa gözetimi faaliyetlerini gerçekleştirecek olan ilgili kurumlardaki altyapı çalışmaları devam etmektedir.

Fikri ve Sınâî Mülkiyet Hakları

Gümrük Birliği kapsamında tamamlanması gereken yasal düzenlemeler, malların serbest dolaşımının tam olarak sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu düzenlemeler içinde önemli bir yer tutan fikri ve sınâî haklara ilişkin mevzuatın taraflar arasında farklı düzeylerde bulunması serbest dolaşıma tarife dışı engel teşkil etmektedir. Dolayısıyla, Gümrük Birliği'nin sağlıklı işleyebilmesi için Türk mevzuatının AB mevzuatı ve uluslar arası sözleşmelere uyumlu hale gelmesi gerekmektedir. 1/95 sayılı OKK çerçevesinde yürütülen çalışmalar neticesinde Türkiye bu alandaki mevzuatını AB mevzuatına uyumlaştırmayı büyük oranda başarmıştır. Sınâî mülkiyet hakları konusunda gerekli mevzuatı, Gümrük Birliği öncesinde yürürlüğe koymuş ve Patent Enstitüsü'nü 1994 yılında kurmuştur. 1995 yılında, güncelliğini yitiren Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu güncellenmiş ve AB mevzuatına yakınlaştırılmıştır. Ayrıca Türkiye, bu alandaki birçok uluslararası sözleşmeye taraf olmuş ve yürürlüğe koymuştur. Son olarak, WIPO Telif Hakları Antlaşması ve WIPO İcracı ve Fonogramlar Antlaşması'nın Türkçe tercümesine ilişkin çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye, Gümrük Birliği çerçevesinde fikri mülkiyet haklarına ilişkin uluslararası anlaşmalara, bu çerçevede Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması'na (TRIPs) taraf olarak, DTÖ yükümlülüklerini de yerine getirmektedir.

Rekabet

Türkiye, Gümrük Birliği'ni oluşturan 1/95 Sayılı OKK ile rekabet kurallarına ilişkin mevzuatını AB müktesebatıyla uyumlu hale getirmeyi taahhüt etmiştir. Rekabet alanındaki mevzuat uyumu, üç başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar, "Rekabet Mevzuatı Uyumu", "Özel Haklar ve Tekel Hakları" ve "Devlet Tekelleri" olarak belirlenmiştir. "Özel Haklar ve Tekel Hakları" ile ilgili olarak bir Çalışma Grubu oluşturulmuştur ve AB mevzuatı ile Türk mevzuatı karşılaştırılarak, yapılması gerekenler tespit edilmektedir. Uyum çerçevesinde, "Ticari Nitelikli Devlet Tekelleri" alanında, özellikle alkollü içecekler konusundaki çalışmalara özel bir önem verilmektedir. Gerekli yasal düzenleme ile TEKEL'in tekel statüsü kaldırılmış ve tütün, alkol ve alkollü içkiler piyasasındaki faaliyetlerin düzenleyici bir otorite tarafından yürütülmesi amacıyla Düzenleme Kurumu (TAPDK) kurulmuştur. Ancak, AB Komisyonu'nun Türkiye 2004 İlerleme Raporu'nda alkollü içkiler piyasasında rekabetin yeterli olmadığı ve ilgili kanunun yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir.

Uyum çalışmaları kapsamında, 7 Aralık 1994 tarihinde, 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun kabul edilmiş ve 13 Aralık 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunu uygulamakla sorumlu Rekabet Kurumu'nun karar organı olan Rekabet Kurulu da 5 Kasım 1997 tarihinden itibaren başvuruları değerlendirmeye başlamıştır. Rekabet Kurulu, Kanun'un uygulanmasına ilişkin ikincil mevzuatı, AB düzenlemelerini esas alarak hazırlamaktadır. Özellikle, grup muafiyeti alanında, önemli ölçüde ikincil mevzuat kabul edilmiştir. Bunlardan bazıları, dikey anlaşmalara ilişkin grup muafiyeti tebliği, Ar-Ge anlaşmalarına ilişkin grup muafiyeti tebliği, motorlu taşıtlar dağıtım ve servis anlaşmalarına ilişkin grup muafiyeti tebliğidir. Türkiye'deki rekabet düzenlemelerinin, AB'ye uyum süreci içinde ele alması gereken en önemli konulardan biri de devlet yardımlarıdır. Ancak devlet yardımlarının denetimi alanında ilerleme

çok sınırlıdır. AB Ortak Rekabet Politikası'nın esaslarından biri olan devlet yardımlarını inceleyecek bir makam yoktur. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı altında kurumsal bir yapılanma oluşturulması kararlaştırılmıştır. Ancak Taslak Kanun halen Başbakanlıkta incelenme aşamasındadır.

Kamu Alımları

1/95 sayılı OKK kapsamında, Türkiye'nin kamu alımları alanındaki AB mevzuatına uyum sağlaması hükme bağlanmış ve 1 Ocak 2003'te Kamu İhale Kanunu yürürlüğe koyulmuştur. Kamu ihalelerine ilişkin uygulamaları yürütecek ve şikâyetleri çözüme bağlayacak hukuki ve idari düzeyde bağımsız Kamu İhale Kurumu ise Temmuz 2002'de yayımlanan yönetmelik ile çalışmalarına başlamıştır. Ancak kamu ihalesine ilişkin mevcut yasanın, Türk teklif sahipleri lehine hükümler içerdiği AB tarafından vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, Kamu İhale Kanunu'nun değiştirilmesi gündemde olup, çalışmalar devam etmektedir.

Kamu alımları piyasalarının karşılıklı olarak açılması ve hizmetlerin serbest dolaşımı için müzakerelerin başlatılması kararı, 11 Nisan 2000 tarihli 39. AB-Türkiye Ortaklık Konseyi'nde alınmış ve Ekim 2000'de müzakereler başlamıştır. Kamu alımları alanında sağlanan ilerlemeye rağmen, hizmetlerin serbest dolaşımına ilişkin Türkiye'nin yaklaşımı, müzakerelerin 'katılım müzakerelerinin başlatılması' ile birlikte, üyelik perspektifi çerçevesinde yürütülmesidir.

Gümrükler

Gümrük Birliği ilişkisi çerçevesinde, gümrük idarelerine yönelik yeniden yapılanma ve modernleşme çalışmaları da Türkiye'nin yükümlülükleri arasındadır. Bu kapsamda, 1998 yılında başlatılan gümrük modernizasyonu projesi, gümrük teşkilatının yeniden düzenlenmesini, vergi tahsilâtının etkinliğinin artırılmasını ve daha etkili bir gümrük kontrolü sağlamaya yönelik bilgisayar sisteminin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Proje kapsamında Gümrük Teşkilat Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılmış ve Haziran 2005 itibariyle 70 Gümrük Müdürlüğü ile 16 Gümrük Baş Müdürlüğü'nde otomasyona geçilmiştir. Böylece Türkiye'deki gümrük işlemlerinin neredeyse tamamı elektronik ortamda yürütülür hale gelmiş ve sağladığı zaman tasarrufu nedeniyle ekonomiye olumlu etkisi olmuştur.

1/95 sayılı OKK, gümrük vergileri ve ilgili düzenlemelerin yanı sıra topluluğun gümrük konusundaki kanun, yönetmelik ve tasarruflarına da uyum sağlanmasını da hükme bağlamıştır. 5 Şubat 2000 tarihinde yürürlüğe giren 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile bu alandaki yükümlülük yerine getirilmiş, malların menşei, gümrük değeri, Gümrük Birliği alanına giriş ve çıkışlar, gümrük işlemlerine ilişkin AB Gümrük Kodu'na uyum sağlanmıştır.

Kurumsal İşbirliği

1/95 sayılı OKK, Gümrük Birliği'nin işleyişinin denetimi ve karşılaşılan sorunlara ortak çözümler oluşturulması hususunda etkin olacak kurumsal işbirliği modelleri oluşturulmasını hükme bağlamıştır. Bilindiği gibi, Türkiye Birliğe üye olmaksızın Gümrük Birliği'ne dâhil olan tek aday ülke durumundadır. Bu nedenle, Gümrük Birliği'nin sağlıklı işleyebilmesi için kurumsal yapılanma öngörülmüştür. 1/95 sayılı OKK'ya ilişkin aksaklıklar konusunda ayda en az bir kere toplanmak üzere Türkiye, Komisyon ve üye ülkelerin temsilcilerini barındıran Gümrük Birliği Ortak Komitesi (GBOK) bu doğrultuda oluşturulan bir yapılanmadır.

Ankara Antlaşması'nın gümrüklerle ilgili hükümlerinin doğru bir biçimde işletilebilmesi amacıyla oluşturulan Gümrük İşbirliği Komitesi (GİK) ise gümrük uygulamalarındaki uyumsuzlukların çözümü konularını ele almaktadır.

Gümrük Birliği ile Türkiye'nin içinde yer aldığı kurumsal yapılar arasında teknik komiteler de önemli bir yer tutmaktadır. Ancak Türkiye, 1/95 sayılı OKK ile belirlenen 'Nomenklatür Komitesi', 'Gümrük Kodu Komitesi' ve 'Dış Ticaret İstatistikleri Komitesi' başta olmak üzere, Komisyon bünyesinde faaliyet gösteren yaklaşık 450 teknik komiteden yalnızca 17 tanesine ve ancak gözlemci statüsü ile katılabilmekte, ticaret politikasının belirlenmesinde en önemli fonksiyonu bulunan Komite 133'e ise iştirak hakkı bulunmamaktadır. Bu nedenle Gümrük Birliği'nin AB içinde işleyişini izlemek mevzuat değişikliklerinden zamanında haberdar olmak ve ilgili kurumsal yapıyı tanımak açısından teknik komitelere katılım üzerinde önemle durulmalıdır. Söz konusu talep, çeşitli platformlarda Türkiye tarafından dile getirilmektedir.

Gümrük Birliği'nin işleyişi ile doğrudan ilgili alanlarda yeni mevzuat hazırlamak ya da mevcut mevzuatı değiştirmek için 1/95 sayılı OKK'nın 54 ila 60. maddelerinde öngörülen karşılıklı danışma mekanizması ise yeterli işbirliğinin geliştirilememesi nedeniyle etkinlik kazanamamıştır. Türkiye, GBOK toplantılarında konuyu dile getirmekte ve Gümrük Birliği'ni ilgilendiren alanlarda alınan kararların formülasyonuna aktif katılım talep etmektedir.

Gümrük Birliği'nin yürütülmesini kolaylaştıran bir diğer yapı da Gümrükler 2007 Programı'dır. Türkiye'nin Gümrük Birliği çerçevesinde 1996 yılından bu yana katılabildiği programa, 1999 yılından itibaren aday ülke statüsüyle katılım sağlanmış, son olarak katkı payının önemli miktarının AB hibelerinden karşılanması için imzalanması gereken Finansman Anlaşması'nın imzalanmasıyla tam katılım sağlanmıştır.” (İktisadi Kalkınma Vakfı İnternet Sitesi, <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=gumrukbirligi&baslik=Gümrük%20Birliği&id=836&arama=1&anahtar=gümrük%20birliği>, 17.09.2010)

Yazıdan da anlaşılacağı gibi genelde ülkemizin, özelde TMMOB ve bağlı Odaların son yıllarda yaşadıkları tüm problemlerin nedeni ortadadır. Bu uygulamaları hayata geçiren ülke ve hükümetin bağımsızlığından bahsetmek mümkün olmadığı gibi bu uygulamaları hayata geçiren özel veya tüzel kurum, kuruluş ve örgütlerin de bağımsızlığı mümkün değildir. Özelde AB emperyalistlerinin genelde tüm emperyalistlerin çıkarlarına yönelik uygulamaların parçası olmak durumundadırlar.